

Sygn. akt III AUa 433/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Irena Różańska-Dorosz (spr.)

Sędziowie: SSA Stanisława Kubica

SSA Barbara Pauter

Protokolant: Robert Purchalak

po rozpoznaniu w dniu 31 sierpnia 2016 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku **E. R.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.**

o ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji E. R.

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 8 września 2015 r. sygn. akt VIII U 505/15

oddala apelację.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 stycznia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. stwierdził, że wnioskodawczyni E. R. od dnia 1 grudnia 2013 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Wskutek zaskarżenia ww. decyzji sprawę rozpoznał Sąd Okręgowy we Wrocławiu VIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych, który oddalił odwołanie wnioskodawczyni i zasądził od E. R. na rzecz organu rentowego kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji wydał powyższe orzeczenie ustalając następujący stan faktyczny sprawy:

Od 1 listopada 2011 r. wnioskodawczyni prowadzi na terenie Polski działalność gospodarczą w zakresie produkcji wyrobów dla budownictwa z tworzyw sztucznych. W okresie od 1 grudnia 2013 r. wykonywała pracę na terenie Słowacji na rzecz firmy (...) s.r.o. (...), Słowacja, przy jednoczesnym prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce. Na mocy umowy zawartej ze słowackim pracodawcą E. R. zobowiązała się do wykonywania pracy na stanowisku promotora usług i produktów świadczonych przez pracodawcę albo klientów pracodawcy. Umowa została zawarta na czas nieokreślony w wymiarze czasu pracy 10 godzin miesięcznie, z wynagrodzeniem określonym na kwotę 40 euro.

Wnioskodawczyni w dniu 20 stycznia 2014 r. złożyła wniosek o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Na skutek tego wniosku organ rentowy wszczął postępowanie wyjaśniające na okoliczność ustalenia właściwego ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego. ZUS przesłał do wnioskodawczyni wezwanie do złożenia wyjaśnień, nadesłania stosownych oświadczeń oraz przedstawienia wszelkich dowodów na okoliczność świadczenia pracy na terenie Słowacji. Wnioskodawczyni nie złożyła niezbędnych wyjaśnień ani nie przedłożyła żadnych dokumentów i oświadczeń pozwalających na ustalenie, czy w omawianej sprawie ma zastosowanie przepis art. 13 ust. 3, w szczególności, czy praca wykonywana na terenie Słowacji nie ma charakteru marginalnego. W dniu 16 października 2014 r. wnioskodawczyni zwróciła się do ZUS o wydanie decyzji administracyjnej w przedmiocie ustawodawstwa właściwego w zakresie zabezpieczenia społecznego. W piśmie z 14 października 2014 r. organ rentowy poinformował wnioskodawczynię, że wnioskowana decyzja będzie mogła być wydana dopiero wówczas, gdy tymczasowe ustalenie ustawodawstwa stanie się ostateczne, a więc nie wcześniej niż po upływie dwumiesięcznego terminu, w którym instytucja słowacka może wyrazić sprzeciw w odniesieniu do dokonanego przez pozwanego ustalenia. W dniu 14 października 2014 r. zawiadomiono instytucję słowacką o rozstrzygnięciu zawartym w ww. piśmie, jednakże instytucja ta nie zgłosiła zastrzeżeń. Wobec powyższego została wydana zaskarżona decyzja z dnia 30 stycznia 2015 r. wskazująca, że od 1 grudnia 2013 r. wnioskodawczyni podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy, powołując się na przepisy art. 11 ust. 2 lit. a, art. 13 ust. 3 oraz art. 1 pkt a Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w/s koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE nr L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r. s. 1 i n., ze zm.), a także art. 16 ust. 1, 2 i 3 i art. 14 ust. 5a oraz ust. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 r. w/s koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE nr L 284 z dnia 30 października 2009 r. s. 1 n. ze zm.) stwierdził, że odwołanie E. R. nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd ten zwrócił uwagę, że w sprawie miały zastosowanie przepisy wspólnotowej koordynacji, ponieważ ubezpieczona domagała się ustalenia wobec niej ustawodawstwa właściwego, informując, że jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski (w Polsce ma też miejsce zamieszkania) oraz wykonuje pracę na podstawie stosunku pracy z pracodawcą słowackim.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że ZUS podjął czynności zmierzające do sprawdzenia, czy w omawianej sprawie zachodzi zbieg wykonywania działalności na własny rachunek i pracy w kilku państwach członkowskich Unii Europejskiej, tj.: w Polsce i Słowacji. ZUS przesłał do wnioskodawczyni wezwanie do złożenia wyjaśnień, nadesłania stosownych oświadczeń oraz przedstawienia wszelkich dowodów na okoliczność świadczenia pracy na terenie Słowacji. Wnioskodawczyni nie złożyła niezbędnych wyjaśnień ani nie przedłożyła żadnych dokumentów i oświadczeń pozwalających na ustalenie, czy w omawianej sprawie ma zastosowanie przepis art. 13 ust. 3, w szczególności, czy praca wykonywana na terenie Słowacji nie ma charakteru marginalnego. Dokonując analizy materiału dowodowego sprawy, Sąd uznał, że w stosunku do wnioskodawczyni jako osoby prowadzącej na terenie Polski od 1 grudnia 2013 r. działalność gospodarczą w zakresie ubezpieczeń społecznych właściwe jest polskie ustawodawstwo, zgodnie z brzmieniem art. 11 ust. 2 lit. a wspomnianego rozporządzenia nr 883/2004. W stosunku do wnioskodawczyni w zakresie ustalenia na jej rzecz właściwego ustawodawstwa nie znajdzie zastosowania art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, bowiem praca najemna w rozumieniu art. 14 ust. 5 i 8 miała charakter marginalny.

Sąd Okręgowy podkreślił, że pismem z dnia 14 października 2014 r. polski organ rentowy powiadomił o tym fakcie słowacką instytucję ubezpieczeniową, a w związku z tym, że w ciągu dwóch miesięcy od otrzymania informacji w tym przedmiocie słowacka instytucja ubezpieczeniowa nie zgłosiła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. zastrzeżeń co do stanowiska polskiego organu rentowego, organ ten działając zgodnie z art. 16 ust. 3 rozporządzenia nr 987/2009 wydał w dniu 30 stycznia 2015 r. decyzję ostatecznie ustalającą ustawodawstwo właściwe dla wnioskodawczyni, począwszy od dnia 1 grudnia 2013 r.

Sąd ten podał także, że wnioskodawczyni, poza wniesionym odwołaniem nie przedłożyła żadnych dowodów potwierdzających podleganie ubezpieczeniu w słowackim systemie zabezpieczenia społecznego. Wnioskodawczyni nie dołączyła również dokumentu A1 za okres objęty żądaniem ustalenia słowackiego ustawodawstwa od 1 grudnia

2013 r. W toku postępowania wnioskodawczyni nie przedstawiła nadanego przez słowacką instytucję ubezpieczeniową numeru ubezpieczenia i podlegania temu ubezpieczeniu (druk E 101).

W konsekwencji Sąd pierwszej instancji uznał, że zaskarżona decyzja została przez organ rentowy wydana w sposób prawidłowy i zgodny z obowiązującymi przepisami prawa. W sprawie nie zachodziły więc podstawy faktyczne do zastosowania przepisu art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, a ponadto praca wykonywana przez wnioskodawczynię na terenie Słowacji bezsprzecznie miała marginalny charakter.

Orzeczenie o kosztach procesu zostało oparte na art. 98 k.p.c. oraz § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w/s opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. j.:Dz. U.2013.490 ze zm.).

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego złożyła wnioskodawczyni, zarzucając naruszenie prawa materialnego w postaci:

- art. 13 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w/s koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego przez jego niezastosowanie w obliczu spełnienia przez wnioskodawczynię przesłanki wykonywania pracy najemnej i pracy na własny rachunek na terenie różnych państw członkowskich UE,
- art. 13 ust. 1 ww. Rozporządzenia przez jego zastosowanie w sytuacji, gdy rozstrzygającym o statusie skarżącej jest przepis art. 13 ust. 3 tego rozporządzenia,
- art. 14 ust. 5b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 poprzez niewłaściwą ocenę umowy o pracę i uznanie jej za marginalną,
- art. 11 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w/s koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego poprzez doprowadzenie do sytuacji podlegania przez ubezpieczoną ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich,
- art. 28 § 1 ustawy z 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe poprzez dokonanie oceny umowy o pracę w oparciu o przepisy prawa polskiego,
- art. 6 k.c. przez naruszenie zasady rozmieszczenia ciężaru dowodowego i pominięcie wykazania przez organ rentowy marginalności umowy o pracę.

Skarżąca zarzuciła również naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie oceny materiału dowodowego w sposób dowolny, tzn. w szczególności poprzez wywiedzenie z materiału dowodowego, że zatrudnienie skarżącej na terenie Słowacji ma charakter marginalny, podczas gdy już ze złożonych przez wnioskodawczynię dokumentów (w postaci umowy o pracę) takie okoliczności nie wynikają.

Wskazując na powyższe zarzuty, wnioskodawczyni wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie, że wnioskodawczyni od dnia 1 grudnia 2013 r. podlega w zakresie ubezpieczenia społecznego ustawodawstwu słowackiemu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i zasądzenie na rzecz skarżącej od organu rentowego kosztów postępowania sądowego według norm przepisanych.

Dodatkowo apelująca wniosła o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z dokumentów wymienionych w apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawczyni jest bezzasadna i jako taka nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i na ich podstawie, wbrew zarzutom apelacji, przeprowadził wszechstronną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, nie uchybiając zasadom logicznego rozumowania oraz nie wykraczając poza granice swobodnej oceny dowodów określone w art. 233 k.p.c. Sąd ten nie naruszył również wymienionych w apelacji przepisów prawa materialnego.

Spór w sprawie dotyczył rozstrzygnięcia jakiemu ustawodawstwu podlega wnioskodawczyni w zakresie ubezpieczeń społecznych od dnia 1 grudnia 2013 r. tj. od dnia zawarcia umowy o pracę z firmą (...) s.r.o. z siedzibą na Słowacji. E. R., powołując się bowiem na treść art. 13 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 twierdziła, że od ww. czasu powinna podlegać ustawodawstwu słowackiemu.

W tym miejscu należy przypomnieć, że zasady ustalania ustawodawstwa właściwego w zakresie zabezpieczenia społecznego dla obywateli Unii Europejskiej przemieszczających się w obrębie Unii Europejskiej od 1 maja 2010 r. regulują przepisy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w/s koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2004.166.1 ze zm.) oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. (Dz.U.U.E.L.2009.284.1 ze zm.). W myśl przepisów tych aktów pracownicy migrujący - obywatele UE podlegają w zakresie zabezpieczenia społecznego ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, przy czym czynnikiem decydującym dla ustalenia tzw. ustawodawstwa właściwego jest miejsce wykonywania pracy najemnej/działalności na własny rachunek. Rozporządzenie nr 883/2004 i przewidziane w nim przepisy, w zakresie ustalania ustawodawstwa właściwego służą skutecznej realizacji praw pracowników migrujących, m.in. poprzez zapobieganie ewentualnym kolizjom ustawodawstw państw członkowskich w zakresie obowiązku ubezpieczenia. Kolizje te mogłyby bowiem wywoływać szereg niepożądanych skutków dla ww. grupy osób, polegających albo na zobowiązaniu ich do opłacania składek w dwóch/wielu państwach (kolizja pozytywna) albo na całkowitym pozbawieniu ich ochrony ubezpieczeniowej (kolizja negatywna).

W sprawie będącej przedmiotem rozpoznania niewątpliwie miały zastosowanie przepisy wspólnotowej koordynacji, ponieważ wnioskodawczyni domagała się ustalenia wobec niej ustawodawstwa właściwego, informując, że jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski (w Polsce ma też miejsce zamieszkania) oraz wykonuje pracę najemną na Słowacji, na podstawie stosunku pracy z pracodawcą słowackim.

Wobec tego podstawę rozstrzygnięcia w sprawie miał art. 13 ust. 3 powołanego wyżej rozporządzenia nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r., zgodnie z którym osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych Państwach Członkowskich podlega ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, w którym wykonuje swą pracę najemną lub, jeżeli wykonuje taką pracę w dwóch lub w kilku Państwach Członkowskich, ustawodawstwu określonego zgodnie z przepisami ust. 1. Wbrew zarzutom apelującej, to właśnie ten przepis stanowił przedmiot oceny w kontekście ustalonego stanu faktycznego, a nie art. 13 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, który został tylko dodatkowo przytoczony przez Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu skarżonego wyroku.

W sprawie organ rentowy, po analizie przedłożonych przez wnioskodawczynię skąpych dokumentów, dotyczących jej pracy na Słowacji, doszedł do przekonania, że w stosunku do E. R., od dnia 1 grudnia 2013 r. zastosowanie ma ustawodawstwo polskie. Co istotne, zgodnie z procedurą określoną w art. 16 ust. 2 cyt. wyżej rozporządzenia wykonawczego nr 987/2009 ZUS, w dniu 14 października 2014 r. stwierdził, że powyższe ustalenie ma charakter tymczasowy, a następnie poinformował o tym fakcie słowacką instytucję ubezpieczeniową. Stosowne pismo Socjalna Poistovna otrzymała w dniu 20 października 2014 r. Wobec tego od tej chwili biegł termin dwóch miesięcy, w którym słowacka instytucja ubezpieczeniowa mogła wyrazić sprzeciw, co do ustalonego w decyzji tymczasowej ustawodawstwa właściwego dla wnioskodawczyni. Skoro natomiast w terminie określonym w art. 16 ust. 3 ww. rozporządzenia słowacka instytucja ubezpieczeniowa w żaden sposób nie zareagowała na przedmiotową informację, należało przyjąć, że określone tymczasowo ustawodawstwo polskie w stosunku do wnioskodawczyni stało się ostateczne, co też znalazło odzwierciedlenie w zaskarżonej decyzji z dnia 30 stycznia 2015 r.

Już same powyżej opisane okoliczności przesądzają o prawidłowości wydanej decyzji, jak i orzeczenia Sądu Okręgowego. Dodatkowo nie można pominąć okoliczności, że wnioskodawczyni nie przedstawiła zaświadczenia, że podlega ubezpieczeniom społecznym na terenie Słowacji, a załączony przez nią do akt sprawy list rejestracyjny nie zastępuje takiego dokumentu. Z tego też powodu nie można uznać, jak to stara się przedstawić apelująca, że na skutek wyroku Sądu pierwszej instancji doszło do sytuacji podlegania przez ubezpieczoną ustawodawstwu w dwóch państwach członkowskich.

Trzeba w tym miejscu także podkreślić, że Sądowi Apelacyjnemu z urzędu wiadome jest, że w wielu tego typu sprawach, w których chodziło o zatrudnienie w spółce (...) s.r.o. z siedzibą w C., przy ul. (...) na Słowacji osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w Polsce, wypowiadała się słowacka instytucja ubezpieczeniowa, stwierdzając, że spółka (...) s.r.o. jest tzw. firmą skrzynkową, która nie zatrudnia faktycznie pracowników, a nawet jeśli osoby takie wykonywałyby rzeczywiście taką pracę, to według tej instytucji miałyby ona charakter marginalny, bo jest świadczona jedynie przez kilka godzin w ciągu miesiąca za wynagrodzeniem wynoszącym kilkadziesiąt euro.

Jak wskazał Sąd Okręgowy art. 14 ust. 5b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. stanowi, że praca o charakterze marginalnym nie będzie brana pod uwagę do celów określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa na mocy art. 13 rozporządzenia podstawowego (nr 883/2004).

Słusznie zatem ocenił Sąd pierwszej instancji, że właściwym ustawodawstwem dla E. R. będzie ustawodawstwo polskie z uwagi na prowadzenie w Polsce pozarolniczej działalności gospodarczej. Praca najemna wykonywana przez wnioskodawczynię na Słowacji jest bowiem zatrudnieniem o skali tak ograniczonej, że z punktu widzenia zaangażowania wnioskodawczyni w jej wykonywanie, jak i zysku ekonomicznego oraz faktu, że centrum życiowe ubezpieczonej znajduje się w Polsce jest ona nieistotna dla uzyskiwania środków utrzymania, spraw zawodowych czy rodzinnych. W umowie o pracę zawartej ze Spółką (...) s.r.o. określono czas pracy na 10 godzin miesięcznie za wynagrodzeniem wynoszącym 40 euro w skali miesiąca. Przepisy wspólnotowe, co prawda nie zawierają definicji „pracy marginalnej”, jednak istotne w tym zakresie ma stanowisko Komisji Europejskiej, z którego wynika, że praca marginalna, to praca, która jest stała ale ma niewielkie znaczenie pod względem: czasowym, to jest zajmuje mniej niż 5% regularnego czasu pracy i ekonomicznym, czyli stanowi mniej niż 5% całkowitego wynagrodzenia. Tymczasem miesięczny przychód wnioskodawczyni ze stosunku pracy w Słowacji wynosił 40 euro, co oznacza, że w zależności od kursu euro otrzymywała od słowackiego pracodawcy wynagrodzenie w wysokości około 145 zł miesięcznie, przy wymiarze pracy 10 godzin miesięcznie (2,5 godziny tygodniowo). Takie wynagrodzenie jest znacznie niższe nawet od minimalnego wynagrodzenia za pracę w Polsce w 2014 r., które wynosiło 1.680 zł brutto. Wymiar pracy był także znikomy. Poza tym z uwagi na znaczną odległość (około 300 km) od miejsca zamieszkania wnioskodawczyni (W.) do miejsca pracy na Słowacji (C.) musiała ona ponosić wysokie koszty dojazdu do siedziby pracodawcy, co niewątpliwie pomniejszało i tak już niski dochód z pracy na terenie Słowacji. Dla ww. oceny nie ma znaczenia fakt, że działalność prowadzona przez wnioskodawczynię na terenie Polski przynosiła straty.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację wnioskodawczyni jako bezzasadną.

SSA Barbara Pauter SSA Irena Różańska-Dorosz SSA Stanisława Kubica

R.S.